

SUSRETI PEDAGOGA NACIONALNI NAUČNI SKUP

15. maj 2021.

```

010 011 1111 0001101 00001011 110 00111100011 000 110 100 001 100011011 101
000 000 0001 001 0 100 101 001 111 011 0000 000 000 001 111
001 000 10 01 01010 000 110 011 011 11 00 01001 100 100 010 111
101 001 000 101 000010 11101110 011 100 010 000 101 001 010 011 11000010 111
10 01 0101100010 100 001 010 101 110101001 010 000101 010 111
10101 101 010 111 1011 100 111 110 011 101 010 00101 1110000 111 010
100 1110 0010 000001 110 110 010 000 011 111 110 1111 100000111 011

10010 100010000 100001101 001 00001001110 11011000 110 100 0000 0001 011 110 000010011 101 110
010 111 010 110 000 110 011 1011 0110 0001 000 101 0011 01101 111 111 101 010 000
011 000 011 111 101 010 00 10 000 110 111 100 100 101111 111100 010 010 011 100 101
1100 1111 00000101 010101010 01 10 100 011 000 110 110 001 110 101 0100 010 100 10010011 101 011
101 001 000 111 100 110 100011101 111 110 011 1100011 0010001110 001 0111001 101 101 011 100
001 100 101 0100 011 010 001 010 0011 1011 0100 11000 011 010 101 1100 1001 001 011 010
01011 0110001111 001 0000101 10111110101100 00011010 110 0110 1000111 01 011001 1111010110 101000

10010110 100 1011100 000 00000000100 001 011 101 001 0001101 000 0000
001 101 000 100 00 010 100 010 110 0100 010 100 100 0001 01001
101 100 110 100 000 001 11100 111 011011 011 0001 000 1101 131010
101 101 000 010 101 011 10 11 000 011 101 111 101 100 000 01 000 010
111 110 100 111 11001 101 011 101111001 001 101 101101 0111 1011 100 1011 010
111 101 100 100 111 000 001 001 001 111 011 01110 010 100 111 00 100
01011111 011 000111101 000 000 001 000 100000101 100 111 111111 101 000

11 01
1100
000001 00 010 000101010 111 100 11111000011 01100001 100 010 000 100 101
010 1010 10 001 110 010 111 111 001 10 11100 001 010 101 100
110 111 1100111 101110111 011 010 010 001 10 101010 011 111 001 000
010 001 00 101 010 110 101 011 110 10 000 110011 110 000 110
0001 1001 10 001 000 1100 100 010 001 00 011 011 111 010 011
111001 00 101 100 1110 10101 000000001001 10111100 111 010 00110 10000

```

ZBORNİK RADOVA

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu,
Institut za pedagogiju i andragogiju

Pedagoško društvo Srbije

Susreti pedagoga
Nacionalni naučni skup:
Vaspitanje i obrazovanje u digitalnom okruženju
15. maj 2021, Beograd

Zbornik radova

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Izdavači

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
Institut za pedagogiju i andragogiju
Čika Ljubina 18–20, Beograd

Pedagoško društvo Srbije
Terazije 26, Beograd

Za izdavača

Prof. dr Živka Krnjaja
Nataša Stojanović

Urednici

Doc. dr Ivana Jeremić
Doc. dr Nataša Nikolić
MA Nikola Koruga

Recenzenti saopštenja

Prof. dr Aleksandra Pejatović
Prof. dr Katarina Popović
Prof. dr Nataša Vujisić Živković
Prof. dr Šefika Alibabić Hodžić
Prof. dr Živka Krnjaja
Prof. dr Aleksandra Ilić Rajković
Prof. dr Emina Hebib
Prof. dr Jovan Miljković
Prof. dr Milan Stančić
Prof. dr Violeta Orlović Lovren
Doc. dr Ivana Jeremić
Doc. dr Maja Maksimović
Doc. dr Nataša Nikolić
Doc. dr Tamara Nikolić
Doc. dr Zorica Milošević
MA Dragana Purešević
MA Nikola Koruga

Prof. dr Branislava Knežić
Prof. dr Kristinka Ovesni
Prof. dr Radovan Antonijević
Prof. dr Vera Spasenović
Prof. dr Aleksandar Tadić
Prof. dr Biljana Bodroški Spariosu
Prof. dr Jelena Vranješević
Prof. dr Lidija Radulović
Prof. dr Nataša Matović
Doc. dr Bojan Ljujić
Doc. dr Lidija Miškeljin
Doc. dr Mirjana Senić Ružić
Doc. dr Saša Dubljanin
Doc. dr Vladeta Milin
Doc. dr Zorica Šaljić
MA Nevena Mitranić

Prelom

Dosije studio, Beograd

Dizajn korica

Strahinja Stoiljković

Štampa

Pedagoško društvo Srbije, Beograd

Tiraž

100

ISBN 978-86-80712-44-4

Odeljenje za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu i Pedagoško društvo Srbije organizovali su u okviru Susreta pedagoga nacionalni naučni skup sa temom „Vaspitanje i obrazovanje u digitalnom okruženju“. Cilj skupa bio je da se razmotre najnovija naučna saznanja relevantna za osmišljavanje različitih mogućnosti primene novih organizacionih oblika i metoda rada u procesu realizacije vaspitanja i obrazovanja u digitalnom okruženju, kao i iskustva u organizaciji i realizaciji nastave na daljinu.

Susreti pedagoga
Nacionalni naučni skup
15. maj 2021, Beograd

Vaspitanje i obrazovanje u digitalnom okruženju

Zbornik radova

Urednici

Doc. dr Ivana Jeremić
Doc. dr Nataša Nikolić
MA Nikola Koruga

Programski odbor skupa

dr Aleksandra Pejatović, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Dragana Pavlović Breneselović, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Miomir Despotović, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Nataša Vujisić Živković, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Radovan Antonijević, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Snežana Medić, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Šefika Alibabić, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Vera Spasenović, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Živka Krnjaja, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Aleksandar Tadić, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Aleksandra Ilić Rajković, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Biljana Bodroški Spariosu, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Emina Hebib, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Jelena Vranješević, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Lidija Radulović, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Milan Stančić, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Nataša Matović, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Violeta Orlović Lovren, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Kristinka Ovesni, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Ivana Jeremić, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Lidija Miškeljin, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Mirjana Senić Ružić, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Nataša Nikolić, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Saša Dubljanin, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Vladeta Milin, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Zorica Šaljić, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
Nataša Stojanović, predsednica Pedagoškog društva Srbije
Biljana Radosavljević, potpredsednica Pedagoškog društva Srbije
Maja Vračar, Pedagoško društvo Srbije
Nevenka Kraguljac, Pedagoško društvo Srbije

Organizacioni odbor skupa

Dragana Purešević, asistent, Filozofski fakultet u Beogradu
Nevena Mitranić, asistent, Filozofski fakultet u Beogradu
Ivana Pantić, istraživač-pripravnik, Filozofski fakultet u Beogradu
Jelena Stojković, istraživač-pripravnik, Filozofski fakultet u Beogradu
Luka Nikolić, istraživač-pripravnik, Filozofski fakultet u Beogradu
Milica Sekulović, istraživač-pripravnik, Filozofski fakultet u Beogradu
Aleksa Eremija, tehnički urednik, urednik sajta Pedagoškog društva Srbije
Irena Mučibabić, Pedagoško društvo Srbije
Jela Stanojević, Pedagoško društvo Srbije
Katarina Bošković, Pedagoško društvo Srbije
Katarina Pintar, Pedagoško društvo Srbije
Slavica Ilić, Pedagoško društvo Srbije
Slovenka Simić, Pedagoško društvo Srbije
Klub studenata pedagogije, Filozofski fakultet u Beogradu

KOMPETENTNOST PEDAGOGA U DOBA KRIZE¹Nevena N. Mitranić²

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Dragana L. Purešević³

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Apstrakt

Doba neizvesnosti sa kojim se suočavamo i promene koje ono donosi u realizaciji vaspitno-obrazovnog rada iziskuju da preispitamo ulogu pedagoga i mogućnosti njegovog delovanja. U ovom radu se bavimo pitanjem kompetentnosti pedagoga u doba krize – nužnim osloncima profesionalnog delovanja i mogućnostima jačanja kompetentnosti pedagoga u kriznim situacijama. Na osnovu pregleda literature, izdvojena su četiri „stuba“ kompetentnosti u doba krize, a potom je kao primer jačanja kompetentnosti pedagoga na datim „stubovima“ predstavljeno kreiranje „Riznice igara za decu i odrasle“, koja je nastala zajedničkim radom nastavnika Katedre za predškolsku pedagogiju i studenata završne godine studija pedagogije. U istraživanju je korišćen polustrukturirani intervju realizovan sa 10 studenata koji su učestvovali u izradi „Riznice“ u svrhu razumevanja relevantnosti tog zadatka za profesionalno osnaživanje pedagoga. U radu se ističe važnost razumevanja kompetentnosti kao sistemskog, kontekstualnog i relacionog pitanja i utemeljuju zajedništvo, etičnost, konstruktivnost i proaktivnost kao stubovi kompetentnosti pedagoga u doba krize.

Ključne reči: kompetentnost pedagoga, uloga pedagoga, kompetentnost u uslovima krize

Uvod

U kriznim vremenima obrazovanje se neminovno nađe na meti preispitivanja. S jedne strane, kao kontekstualizovana i dinamična, obrazovna praksa se menja pod dejstvom širih društvenih promena koje kriza iziskuje. S druge strane, od obrazovanja se očekuje da ponudi konstruktivan odgovor na krizu i da, osim što doprinosi razvijanju svesti koja bi sprečila da se slične krize u budućnosti ponove, u teškim vremenima posluži kao zamena za sve socijalne usluge. Time je obrazovanje osuđeno da nas u svakoj krizi makar delimično izneveri i da, u situaciji kada je i samo ranjivo, potencijalno bude izloženo osudi. Pritisak kontekstualnih promena i pratećih očekivanja funkcioniše uporedo, stavljajući naročiti teret na praktičare koji obrazovni proces planiraju, razvijaju i njime rukovode.

---

1 Realizaciju ovog istraživanja finansiralo je Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije na osnovu Ugovora br. 451-03-9/2021-14 o realizaciji i finansiranju naučnoistraživačkog rada NIO u 2021. godini.

2 nevena.mitranic@f.bg.ac.rs

3 dragana.puresevic@f.bg.ac.rs

Iskustvo pandemije virusa SARS-CoV-2, koje kolektivno proživljavamo, suočava nas sa tim pritiscima. Realizacija vaspitno-obrazovnog rada odvija se u do skoro nezamislivim formama i okolnostima, počevši od smanjenog broja dece i njihovog strogog grupisanja, preko sanitarnih uslova, pa do nastave posredstvom televizijskog programa i rada sa decom putem digitalnih platformi. Ujedno, decu i odrasle jednako dovodi na *tanak led* duhovne i mentalne stabilnosti pojačani osećaj samoće, neizvesnosti i egzistencijalne ugroženosti. U svemu tome, od obrazovanja se očekuje da se brzo prilagodi, da ništa od predviđenog plana ne ispusti, da bude relevantno za situaciju koju ni eksperti ne razumeju i za životne situacije onih koji u njemu učestvuju. Posebno je pitanje da li je kriza uzrokovana pandemijom izuzetak ili koncentrisan prikaz onoga sa čim se već neko vreme suočavamo i sa čim ćemo se u budućnosti tek suočavati kao svedoci ekoloških katastrofa, intenzivnih migracija, varničenja političkih situacija i otvaranja prikrivenih frontova sukoba – ličnih, nacionalnih i globalnih – na različitim virtuelnim i materijalnim poljima svakodnevnog življenja.

Obrazovanje je u žarištu krize. Naša je odgovornost, kao pedagoga, da se zapitamo kako ćemo i obrazovnu praksu i vlastitu kompetentnost u toj vatri kaliti.

Profesionalna kompetentnost pedagoga

Uveliko je na snazi trend profilisanja profesionalne uloge, inicijalnog obrazovanja i stručnog usavršavanja pedagoga putem definisanja kompetencija (Spasenović i Hebib, 2014). Kompetencije se u literaturi dominantno shvataju kao znanja, umenja i navike koji se mogu steći te omogućiti uspešno snalaženje u aktuelnim i budućim situacijama (Slijepčević i Zuković, 2015). Takvo određenje kompetencija problematično je iz više razloga – njime se pretpostavlja budućnost koja je predvidljiva, znanja i umenja se shvataju kao gotovost, a svođenje kompetencija na lično vlasništvo na pleća pojedinaca stavlja teret pitanja održivosti života i odgovornosti u njemu, bez obzira na kompleksnost problema.

S druge strane, u domaćoj literaturi se može sresti izmicanje iz neoliberalnog diskursa kompetencija i razmatranje koncepta kompetentnosti kao rešenja. Koncept kompetentnosti promoviše neodvojivost znanja, umenja i vrednosti koja dobija svoj izraz tek u konkretnim situacijama i načinima na koje kroz njih bivamo i postajemo u svetu i sa drugima (Pavlović Breneselović, 2014). Akcenat na delanju u konkretnom kontekstu, na posledicama i odgovornosti kao situacionom odgovoru ukazuje na to da kompetentnost ne može biti lična i dovršena već kontinuirano biva i postaje u kontekstima i odnosima, transformišući pojedinca, ali i zajednicu i samu ideju o tome šta još kompetentnost može biti. Prema tome, za razvijanje profesionalne kompetentnosti neophodan je profesionalni kontekst koji je participativan – koji poziva na učešće i preduzimanje akcija i koji je otvoren da se transformiše u skladu sa autentičnim doprinosom svojih aktera. Pitanje kompetentnosti pedagoga nije pitanje lične odgovornosti i ličnih odlika već kompetentnosti sistema u kojem pedagog deluje i u kojem se obrazuje (Pavlović Breneselović, 2014) – pitanje profesionalne odgovornosti svih aktera koji čine taj sistem.

Ovaj pristup služi kao osnova u definisanju *Standarda kompetencija za profesiju stručnog saradnika u predškolskoj ustanovi i njegovog profesionalnog razvoja* (2020), u kojima se kompetentnost stručnog saradnika određuje kao kontinuirani proces učenja, preispitivanja stručnih znanja, umenja i vrednosti u promenljivom društvenom i vaspitnom kontekstu – proces koji zahteva sistemsku

podršku pojedincu da kontinuirano istražuje kontekst svog profesionalnog delovanja i da razvija svoja profesionalna znanja u skladu sa prepoznatim izazovima i potencijalima obrazovne prakse, te da proaktivno deluje na razvijanju kulture obrazovnog konteksta ka kulturi zajednice koja uči (Standardni kompetencija za profesiju stručnog saradnika u predškolskoj ustanovi i njegovog profesionalnog razvoja, 2020).

Kompetentnost pedagoga u obrazovanju u doba krize

Razmatrajući kompetentnost pedagoga u vreme krize, neophodno je razmotriti okosnice znanja, umenja i vrednosti kojima bi se podržalo i podstaklo profesionalno delovanje pedagoga u skladu sa pomenutim određenjem kompetentnosti, te koje bi predstavljale stubove ukupnog dejstvovanja obrazovnog sistema u kriznim situacijama – što se odnosi i na različite forme sistemske podrške i na dejstvovanje pedagoga kao konkretnih aktera.

Na osnovu standarda kompetentnosti stručnog saradnika (Standardi kompetencija za profesiju stručnog saradnika u predškolskoj ustanovi i njegovog profesionalnog razvoja, 2020) te pregleda literature iz oblasti liderstva u obrazovanju, ali i savremene pedagoške literature u kojoj se razmatra širi izazov obrazovanja u neoliberalnom svetu i stanju „permanentne krize“ koje njime provejava (Colebrook, 2017; Pavlović Breneselović i Krnjaja, 2017; Peters et al., 2020), izdvojili smo noseće stubove kompetentnosti u doba krize (Tabela 1).

Tabela 1: Stubovi kompetentnosti u doba krize

<i>Zajedništvo</i>	Kontekst u kom se obrazovanje ostvaruje insistira na zajedničkom radu i otvara prilike za njega, povezujući različite aktere koji dele zajedničke vrednosti, ciljeve i koji su spremni da daju doprinos, preuzmu odgovornost i time učestvuju u građenju zajedništva. Obrazovni kontekst je osetljiv za autentičnu motivisanost aktera koji ga čine i u autentičnoj motivaciji traže konstruktivne veze i moguće pravce daljeg razvoja i učenja. Obrazovni kontekst iznad svega ulaže i neguje poverenje u aktere koji ga čine, insistirajući na akcijama koje poverenje odražavaju – transparentnosti, informativnosti, zajedničkom preispitivanju i odlučivanju – bez obzira na vreme i resurse koje takva akcija iziskuje.
<i>Etičnost</i>	Kontekst u kom se obrazovanje ostvaruje insistira na promišljanju različitih perspektiva, uzroka koji stoje iza onoga što činimo i mogućih posledica naših postupaka u odnosu na neposredne aktere, ali i širu zajednicu i ekosistem. Obrazovni kontekst insistira na saveznosti i integritetu svih aktera i otvoreno komunicira ova očekivanja u odnosu na njih. Obrazovni kontekst neguje osećaj podržanosti i samopouzdanja svih aktera u suočavanju sa različitim aktuelnim i potencijalnim izazovima.
<i>Konstruktivnost</i>	Kontekst u kome se obrazovanje ostvaruje podstiče afirmativno sagledavanje života i traganje za rešenjima, promovišući kreativnost vlastitom otvorenošću za promene i kroz toleranciju za „lutanja“ i greške. Obrazovni kontekst neguje kritičko mišljenje i istraživački pristup problemima, osiguravajući vreme i kreirajući situacije koje akterima omogućavaju da se ozbiljno pozabave problemom, da o njemu promisle, da ga istraže i da svoja viđenja razmene.
<i>Prokativnost</i>	Kontekst u kom se obrazovanje ostvaruje podržava hrabre akcije i preuzimanje rizika, negujući podržanost svih aktera i toleranciju na isprobavanje. Obrazovni kontekst promovise delanje u susretu sa izazovima i pritiscima, kroz prohodnost koja akterima omogućava da deluju autonomno i kroz vlastitu agensnost da se pokrene i transformiše.

Primer delovanja: „Riznica igara za decu i odrasle“

Tokom marta 2020. godine, nastavnici Katedre za predškolsku pedagogiju i studenti završne godine studija pedagogije reorganizovali su rad na kursu „Dečja igra i stvaralaštvo“ i osmislili zadatak „Preporučim igru“. Smatrali smo da kurs „Dečja igra i stvaralaštvo“ nosi potencijal da podrži decu i porodice promovirajući aktuelnu situaciju kućne izolacije kao priliku za zajedničku igru – u kojoj odrasli i deca otvaraju prostor za zajedničko kreiranje smisla, pregovaranje o značenju, transformisanje odnosa moći i razmatranje važnih etičkih pitanja (Krnjaja, 2012a), te da prilika da profesionalna znanja, umenja i vrednosti istinski zastupaju u autentičnoj situaciji ujedno osnaži studente kao buduće pedagoge u razvijanju profesionalne kompetentnosti. Taj osmišljen zadatak utemeljen je na razumevanju i zastupanju igre kao odgovora pedagoga na kriznu situaciju i kao podrške dobrobiti dece i porodice, kao osnovnog načina na koji dete upoznaje svet i sebe, gradi odnose sa drugim ljudima, razvija svoj sistem vrednosti i osetljivost za sistem vrednosti drugih (Krnjaja, 2012b, Riznica, 2020).

Zadatak „Preporučim igru“ osmišljen je kao zajedničko kreiranje zbirke predloga igara koje mogu pogodovati različitim kućnim uslovima. Tim zadatkom smo nastojali da oživimo pomenute stubove kompetentnosti u doba krize (Tabela 2), pokušavajući da odgovorimo na pitanja: koje vrednosti obrazovanja „Riznica“ promovira, koje prilike pedagogu otvara za jačanje profesionalne kompetentnosti, te kako je sam proces nastajanja „Riznice“ predstavljao iskustvo razvijanja profesionalne kompetentnosti?

Tabela 2: Stubovi kompetentnosti u zadatku „Preporučim igru“

<i>Zajedništvo</i>	Samom zamišlju „Riznice“ promovira se zajedništvo kao vrednost i inicira zajedničko učešće dece i odraslih u autentičnim situacijama, kao i zajedničko delovanje različitih aktera sistema zasnovano na poverenju, podržavanju, uvažavanju, kolegijalnosti i otvorenosti u zajedničkom učenju. Plasiranjem „Riznice“, pedagozi su bili u prilici da jačaju kompetentnost za zajedničko delovanje kroz deljeno liderstvo, pozitivnu komunikaciju, razvijanje i zajedničko razumevanje relevantnih pedagoških pitanja sa roditeljima. Na kreiranju predloga igara studenti su radili u grupama. Sve grupe su svoje predloge postavljale na zajedničku kolaborativnu tablu – <i>Padlet</i> – počevši od radnih verzija, kako bi se grupe međusobno usklađivale u predlozima, ali i kako bi nastavnici i kolege iz drugih grupa mogli da daju sugestije. Koraci poput odabira dizajna zbirke i određivanja njenog naziva dogovarani su između nastavnika i studenata putem <i>Google Classroom</i> -a.
<i>Etičnost</i>	Samom idejom „Riznice“ promovira se prevashodno briga za drugoga kao najviša etička vrednost i zastupaju se solidarnost, dobrobit i lično ostvarenje svih aktera. Plasiranjem „Riznice“ pedagozi su bili u prilici da razvijaju osetljivost na potrebe različitih aktera, te da neguju odnos poverenja i uvažavanja kao osnovu etike brige za drugoga. Prilikom razmatranja predloga igara, insistiralo se na uzimanju u obzir različitih uzrasta, porodičnih i socioekonomskih situacija, stambenih uslova, preferencija i mogućnosti kako dece, tako i porodica za upuštanje u različite tipove aktivnosti. Sam proces rada na kreiranju zbirke bio je dogovaran putem <i>Google Classroom</i> -a i <i>Padlet</i> -a, uz pregovaranje rokova i deljenu odgovornost za poštovanje koraka. Nastavnici su promovisali uzajamno podržavanje kontinuiranom raspoloživošću za konsultacije kako bi se uzajamno podržali u izazovima sa kojima se susreću.

<i>Konstruktivnost</i>	Sama zamisao „Riznice“ postavljena je na način koji promoviše konstruktivan pristup situaciji i kreativnost u nalaženju rešenja. „Riznica“ zastupa kreativnost i aktivizam i promoviše životno okruženje kao mesto učenja i participacije, te integrisani pristup učenju kao vrednost. Plasiranjem „Riznice“ pedagogima je otvorena prilika da osnaže svoja profesionalna znanja i da ih stave u funkciju razvijanja kvaliteta realnog programa u specifičnoj i teškoj situaciji. Studenti su podsticani da se konsultuju sa decom i porodicama iz svog okruženja kako bi se uputili u različite životne kontekste i različite načine na koje su porodice pogođene aktuelnom situacijom, a pri pisanju uvodnog teksta za zbirku pozvani su svi oni koji je koriste da nastave da je dopunjuju svojim predlozima i rešenjima, čime je otvoren potencijal za dalju konstruktivnu akciju.
<i>Proaktivnost</i>	Samom „Riznicom“ otvoren je prostor za jačanje uloge pedagoga kao onog ko preuzima akciju i preuzima rizike u susretu sa neizvesnim situacijama, u zajednici sa drugim akterima. „Riznica“ doprinosi vidljivosti uloge i pedagoške profesije u široj zajednici, a sam pedagog je u prilici da jača svoj profesionalni integritet i aktivno promoviše vrednosti na kojima se zasniva sistem predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Srbiji. Brza promena načina rada ukazuje na agilnost konkretnog kursa kao obrazovnog konteksta koji je i sam transformisan kako bi omogućio proaktivno dejstvo aktera koji ga čine. Konkretan zadatak, takođe, osmišljen je sa potencijalom da promoviše pedagoga u široj zajednici i otvori prostor za njegovo proaktivno delovanje i u drugim situacijama, čime bi i sama profesionalna zajednica mogla biti pokrenuta.

Kao rezultat nastala je zbirka „Riznica igara za decu i odrasle“. Zbirka je u elektronskom formatu postavljena na sajt Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, na stranicu projekta *Inkluzivno predškolsko vaspitanje i obrazovanje*, i na sajt UNICEF-a u dvojezičnoj srpsko-engleskoj verziji. Zbirka se dalje širila putem društvenih mreža i digitalnih platformi posvećenih roditeljstvu i obrazovanju, a izazvala je i medijsku pažnju. Putem razmene, od kolega iz prakse dobili smo povratne informacije o korisnosti ove zbirke za rad vaspitača i o pozitivnim utiscima roditelja i dece – kako mlađih, tako i dece osnovnoškolskog uzrasta.

Šta kažu pedagozi: Šta smo naučili iz „Riznice“ o profesionalnom delovanju pedagoga

Veliki broj studenata je već u završnoj evaluaciji kursa kao posebno značajno istakao iskustvo izrade „Riznice igara za decu i odrasle“, a na „Riznicu“ je referisano i u velikom broju biografija priloženih na konkurs za master studije. U želji da čujemo nešto više o iskustvu učešća u tom zadatku i o načinu na koji ono doprinosi kompetentnosti pedagoga, razgovarali smo sa 10 studenata iz date generacije.

Razgovor smo vodili u formi polustrukturiranog intervjua, prema ključnim pitanjima: po čemu ćete pamtiti ovaj zadatak i smatrate li da je ovaj zadatak bio koristan za Vaš profesionalni razvoj kao budućeg pedagoga? Studentima je ponuđena i lista od sedam kompetencija koje su obuhvaćene stubovima kompetentnosti u doba krize (razvijanje poverenja, timski rad, sagledavanje različitih perspektiva, kritičko mišljenje, kreativnost, preuzimanje odgovornosti i preuzimanje akcije, istraživački pristup problemu), kako bi označili za koje od tih kompetencija smatraju da su najsnažnije podržane u radu na zadatku.

Doživljaj zadatka u maloj meri se razlikuje među sagovornicima, te se u analizi izdvojio mali broj kategorija odgovora. U najvećem broju odgovora (7) posebnost zadatka prepoznata je u osećaju zajedništva i podržanosti koji je učesnicima pružio – u umrežavanju različitih aktera, ohrabrenju i poštovanju koje su osećali i prilici da se, uprkos teškim okolnostima, okupljaju sa kolegama u konstruktivnoj razmeni (*Po saradnji studenata, profesora i ostalih ustanova i organizacija, velikoj angažovanosti svih nas, razmeni iskustava i ideja u kreativnom stvaranju zajedničkog produkta [S09]; Ovaj zadatak ću pamtili po tome šta smo u vremenu kada smo svi bili zbunjeni i potreseni novonastalom situacijom, uspeali da uz vašu pomoć svu tu energiju usmerimo ka nečemu lepom i korisnom [S02]*). Tek nešto manje odgovora (6) ukazuje na posebnost zadatka po osećaju moći koji je doneo učesnicima – kao prilika za preduzimanje konkretne akcije, za angažovanje vlastitih umeća i interesovanja kako bi se ostvario doprinos široj zajednici, ali i kao pokazatelj da je moguće konstruktivno prevazići teške uslove (*Po tome što smo prvi put radili predispitni zadatak koji će imati širu funkciju osim dobijanja ocene, doprineli smo zajednici svojim radom i shvatili da imamo znanja i sposobnosti da odgovorimo na važne društvene probleme [S03]*).

Kada je reč o relevantnosti zadatka za profesionalni razvoj pedagoga, u najvećem broju odgovora (6) istaknuto je da je zadatak relevantan za osveščivanje uloge pedagoga – kao primer i iskustvo delovanja, uvid u kompleksnost poziva, ali i pokazatelj da je taj poziv moguće ostvarivati na društveno relevantan način čak i u teškim okolnostima (*...primer toga kako treba da postupamo u nepredviđenim situacijama, kako bismo sutra, ukoliko dođe do sličnih situacija, znali da je na nama kao stručnjacima zadatak da delamo bez obzira na uslove u kojima se nalazimo [S08]*). U pet odgovora se ističe relevantnost zadatka za porast lične umešnosti – u prilici da se isproba nešto drugačije, da se studenti osnaže u odgovoru na konkretan problem (*...iz perspektive praktičnog rešavanja nekog problema, što do sada nismo imali prilike da radimo. Sada smo mogli da pružimo konkretne smernice koje će se primenjivati u praksi, da promišljamo naše aktivnosti i ideje, da budemo kreativni i inovativni [S04]*). Važno je istaći i jedan odgovor u kojem je istaknuto da je za profesionalni razvoj relevantna prilika „...da uvidimo da dosta stvari već znamo...“ (S05).

Među ponuđenim kompetencijama, skoro svi sagovornici (9) ističu da su tim zadatkom podstaknuti na kreativnost, preuzimanje inicijative i preduzimanje akcije. Slede timski rad (7) i sagledavanje različitih perspektiva (5), dok se istraživački pristup problemu (3), kritičko mišljenje (2) i razvijanje poverenja (2) ređe identifikuju kao ključne kompetencije podržane zadatkom.

Na osnovu razgovora sa studentima, možemo zaključiti da studenti ovaj zadatak smatraju osnažujućim u polju kompetentnosti u doba krize, pri čemu je ključni faktor osnažujućeg dejstva osećaj pripadanja – zajednici sa kojom učestvuješ u radu, profesionalnoj zajednici koja te podržava i pomaže da otvoriš prostore dejstva i široj zajednici u kojoj i prema kojoj si odgovoran.

Zaključak

Ovim radom smo želeli da otvorimo pitanje kompetentnosti pedagoga u doba krize, ali i da odgovor izmestimo iz polja ličnih odlika i odgovornosti te da iznova ukažemo na kompetentnost kao sistemsko, kontekstualno, relaciono pitanje. Ključni stubovi kompetentnosti pokazuju se u fraktalnoj prirodi – kao temelji koji pojedinca u kontekstu podržavaju, a na kojima ujedno pojedinac temelji svoje postupke ka drugima. Na primeru zadatka sa studentima pedagogije nastojali smo da pokažemo

kako može izgledati praksa jačanja kompetentnosti u doba krize, utemeljena u zajedništvu, etičnosti, konstruktivnosti i proaktivnosti, ali i da ukažemo na isprepletanost dejstvovanja pojedinca i zajednice u otevljenju tih vrednosti.

Kao pedagozi, često razmišljamo o kompetentnosti kao pitanju ličnih znanja i veština, nužnosti rada na sebi i potrebe da budemo sistemski podržani. Ne sporeći važnost tih pitanja, nadamo se da ovim radom otvaramo prostor i da sagledamo sebe kao aktera u široj zajednici, a kompetentnost kao pitanje na koji način tu zajednicu možemo otvarati i osnaživati. Čini nam se da je, naročito u doba krize, ključno da razumemo isprepletanost naših delovanja i da kompetentnost gradimo kao zajednički odgovor na svet – kao odgovornost prema drugima i sa drugima.

Literatura

- Colebrook, C. (2017). What Is This Thing Called Education? *Qualitative Inquiry*, 23(9), 649–655.
- Krnjaja, Ž. (2012a). Igra kao susret: koautorski prostor u zajedničkoj igri dece i odraslih. *Etnoantropološki problemi*, 7(1), 251–267.
- Krnjaja, Ž. (2012b). Igra u ranom detinjstvu. U: A. Baucal (ur.), *Standardi za razvoj i učenje dece ranih uzrasta u Srbiji* (str. 113–125). Beograd: Institut za psihologiju.
- Pavlović Breneselović, D. (2014). Kompetencije ili kompetentnost: različiti diskursi profesionalizma vaspitača. *Vaspitanje i obrazovanje*, 39(2), 57–69.
- Pavlović Breneselović, D. i Krnjaja, Ž. (2017). Obrazovanje i nauka u neoliberalnom lavirintu. U: J. Ćirić i L. Breneselović (ur.), *Zbornik za percepciju naučnog rada i poznavanje rekvizita njegove ocene* (str. 1–15). Beograd: Institut za uporedno pravo.
- Peters, M. A., Arndt, S., Tesar, M., Jackson, L., Hung, R., Mika, C., ... Gibbons, A. (2020). Philosophy of education in a new key. *Educational Philosophy and Theory*. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/00131857.2020.1759194>.
- Riznica (2020). Ministarstvo prosvete RS. Dostupno na <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2020/04/RI-ZNICA.pdf>
- Slijepčević, S. i Zuković, N. (2015). Kompetencije pedagoga u kontekstu „društva koje uči“. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Prištini*, 45(4), 137–152.
- Spasenović, V. i Hebib, E. (2014). Kako inicijalno obrazovanje i zahtevi prakse doprinose izgradnji profesionalnog identiteta pedagoga. U: N. Matović, V. Spasenović i R. Antonijević (ur.), *Identitet profesije pedagog u savremenom obrazovanju* (str. 2–7). Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju.
- Standardi kompetencija za profesiju stručnog saradnika u predškolskoj ustanovi i njegovog profesionalnog razvoja (2020). *Verzija dokumenta koju je od strane NPS upućena na mišljenje Odeljenju za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu*.